

**ZAMONAVIY TURKIYA TELEKANALLARIDA AXBOROT
DASTURLARINING MAZMUNIIY VA USLUBIY XUSUSIYATLARI**

Xoliqov Sherxon Alisher o'g'li
O'zJOKU 2-bosqich magistranti
E-mail: sherxonxoliqov626@gmail.com
ORCID iD: 0009-0004-2477-7532

ANNOTATSIYA: Mazkur ilmiy tadqiqot zamonaviy Turkiya telekanallarida efirga uzatilayotgan axborot dasturlarining mazmuniy va uslubiy xususiyatlarini tahlil qilishga bag'ishlangan. Tadqiqotda televideniyeining Turkiya axborot makonida yetakchi ommaviy axborot vositasi sifatida saqlanib qolish omillari hamda raqamli platformalar bilan integratsiyalashuv jarayonlari yoritiladi. TRT Haber, CNN Türk, NTV, Habertürk va A Haber axborot dasturlari misolida yangiliklarni tanlash va taqdim etish tamoyillari o'rganiladi. Tadqiqot natijalari axborot dasturlarida siyosiy, ijtimoiy-iqtisodiy va xalqaro mavzular ustuvorligini, shuningdek, rasmiy-axboriy uslub, tezkorlik va ishonchlilik tamoyillarining yetakchi ekanini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: axborot dasturlari, media konvergentsiyasi, raqamli jurnalistika, telejurnalistika, Turkiya telekanallari, vizual jurnalistika, zamonaviy televideniye.

ABSTRACT: This study analyzes the content orientation and stylistic features of news programs broadcast on modern Turkish television channels. The research examines the factors that enable television to maintain its role as a leading mass media outlet in Turkey, as well as its integration with digital platforms. Based on the news programs of TRT Haber, CNN Türk, NTV, Habertürk, and A Haber, the study explores principles of news selection and presentation. The findings reveal the predominance of political, socio-economic, and international topics, alongside the leading role of an official-informative style, speed, and reliability in news reporting.

Keywords: news programs, media convergence, digital journalism, television journalism, Turkish TV channels, visual journalism, contemporary television.

KIRISH

Globalashuv va raqamli texnologiyalar jadal rivojlanayotgan hozirgi davrda ommaviy axborot vositalari, xususan, televideniye jamiyat hayotida muhim ijtimoiy-siyosiy institut sifatida faoliyat yuritmoqda. Televideniye nafaqat axborot tarqatish vositasi, balki jamoatchilik fikrini shakllantirish, siyosiy jarayonlarni talqin qilish hamda milliy manfaatlarni ilgari surishda yetakchi rol o'ynaydi.

Turkiya ommaviy axborot makonida televideniye hanuzgacha eng ishonchli va keng qamrovli axborot manbai bo'lib qolmoqda. Reuters Institute tadqiqotlariga ko'ra, Turkiyada raqamli platformalar rivojlanganiga qaramay, televideniye axborot olishning asosiy manbai sifatida o'z mavqeini saqlab kelmoqda (Radcliffe, 2020). Shu bilan birga, raqamli texnologiyalar televideniye axborot dasturlarining mazmuni va uslubiga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda.

Mazkur maqolaning maqsadi — zamonaviy Turkiya telekanallarida axborot dasturlarining mazmuniy yo'nalishlari va uslubiy xususiyatlarini tahlil qilish hamda ularning raqamli transformatsiya sharoitidagi rivojlanish tendensiyalarini aniqlashdan iborat.

ASOSIY QISM

1. Axborot dasturlarining mazmuniy yo'nalishlari

Zamonaviy Turkiya telekanallarida axborot dasturlarining mazmuniy yo'nalishlari jamiyat ehtiyojlari, siyosiy jarayonlar va raqamli media muhitining rivoji bilan chambarchas bog'liq holda shakllanmoqda. Bugungi kunda televideniye yangiliklari faqat voqealarni xabar qilish bilan cheklanmay, balki tahlil, sharh va vizual hikoyalash elementlarini o'zida mujassam etgan murakkab axborot mahsulotiga aylangan.

Axborot dasturlarining asosiy mazmuniy yo'nalishlaridan biri siyosiy yangiliklar hisoblanadi. Bu yo'nalishda davlat boshqaruvi, prezident va hukumat faoliyati, parlament qarorlari hamda saylov jarayonlari keng yoritiladi. Siyosiy axborotlar ko'pincha rasmiy manbalarga tayangan holda beriladi va jonli efirlar hamda ekspertlar sharhlari bilan boyitiladi (Yücel, 2014). Ayrim holatlarda axborotlar muayyan mafkuraviy pozitsiya asosida talqin qilinishi ham kuzatiladi.

Iqtisodiy mazmun axborot dasturlarining muhim tarkibiy qismi bo'lib, inflyatsiya, valyuta kurslari, investitsiyalar va bandlik masalalarini qamrab oladi. Bu mavzular ko'pincha statistik ma'lumotlar va infografikalar orqali auditoriyaga tushunarli shaklda yetkaziladi.

Ijtimoiy yo'nalishdagi axborotlar aholining kundalik hayoti bilan bog'liq muammolarni yoritishga qaratilgan. Ta'lim, sog'liqni saqlash va ijtimoiy himoya masalalari orqali tomoshabinlarda hamdardlik va fuqarolik faolligi shakllantiriladi (Nye, 2004).

Xalqaro yangiliklar esa Turkiyaning tashqi siyosati va geosiyosiy manfaatlari nuqtayi nazaridan yoritilib, mamlakatning mintaqaviy va global jarayonlardagi o'rnini ko'rsatishga xizmat qiladi.

Xalqaro yangiliklar esa Turkiya telekanallarida alohida o'rin egallaydi. Tashqi siyosat, mintaqaviy mojarolar, xalqaro tashkilotlar faoliyati va global muammolar yangiliklarda keng yoritiladi. Ular ko'pincha Turkiya manfaatlari nuqtayi nazaridan talqin qilinadi va

mamlakatning geosiyosiy o'rni hamda tashqi siyosiy strategiyasi bilan bog'lanadi. Shunday qilib, Turkiya telekanallaridagi axborot dasturlari siyosiy, iqtisodiy, ijtimoiy va xalqaro voqealarni auditoriyaga tushunarli, tahliliy va boy vizual formatda yetkazadi. Bu ularning jamiyat hayotidagi rolini mustahkamlaydi va tomoshabinlarga dolzarb ma'lumotlarni samarali taqdim etadi.

2. Axborot dasturlarining uslubiy xususiyatlari

Axborot makonida internetning jadal rivojlanishi televideniye jurnalistikasi uslubiga sezilarli ta'sir ko'rsatdi. Internetning tezkorligi va interaktivligi televideniye axborot dasturlarini yanada dinamik va vizual jihatdan boy qilishga majbur etdi. Tadqiqotlarga ko'ra, 2000–2012 yillar oralig'ida internet foydalanuvchilari soni 9,6 barobarga oshgan (MinSvYaz, 2012), bu esa ommaviy axborot vositalarining ish uslubini tubdan o'zgartirdi.

Zamonaviy Turkiya telekanallarida axborot dasturlari rasmiy-axboriy uslub, tezkorlik va ishonchlilik tamoyillariga asoslanadi. Shu bilan birga, vizual jurnalistika, infografika va jonli efirlar keng qo'llanilmoqda.

Axborot dasturlarining uslubiy xususiyatlari televideniyaedagi yangiliklar va reportajlarning auditoriyaga qanday tarzda yetkazilishini belgilaydi. Zamonaviy Turkiya telekanallarida axborot dasturlari ko'pincha rasmiy-axboriy uslubda tayyorlanadi. Bu uslubda yangiliklar rasmiy manbalarga tayangan holda, shaxsiy fikrdan chetlatilgan va auditoriyaga aniq, sodda tilda yetkaziladi. Siyosiy va iqtisodiy yangiliklar ko'pincha hukumat bayonotlari, matbuot anjumanlari va ekspert sharhlari bilan boyitiladi. Axborot dasturlarida tahliliy yondashuv keng qo'llaniladi. Yangiliklar faqat xabar qilinmay, balki ularni kontekst bilan boyitish, sabab-natija aloqalarini tushuntirish va ekspert fikrini taqdim etish orqali chuqurroq tahlil qilinadi. Statistik ma'lumotlar va infografikalar murakkab mavzularni auditoriyaga tushunarli qiladi. Shuningdek, axborot dasturlarida vizual elementlar va hikoyalash keng qo'llaniladi. Yangiliklar matn, tasvir, grafik va videoroliklar orqali vizual tarzda taqdim etiladi. Infografika, xaritalar, diagrammalar va jonli reportajlar tomoshabinni voqelik bilan tanishtiradi va e'tiborni muhim ma'lumotlarga qaratadi.

Bugungi kunda telekanallar tezkorlik va interaktivlikni ta'minlaydi. "Breaking news" segmentlari, jonli efirlar va ijtimoiy tarmoqlar orqali auditoriya bilan bevosita muloqot olib boriladi. Bu yangiliklarning real vaqtda yetkazilishini ta'minlaydi va auditoriya ishonchini oshiradi.

Axborot dasturlarida til rasmiy, sodda va tushunarli bo'lishi kerak. Murakkab jargon va noaniq iboralardan saqlanish, neytral va ob'ektiv yondashuv axborotning ishonchliligini oshiradi.

Umuman olganda, zamonaviy Turkiya telekanallaridagi axborot dasturlari rasmiy-axboriy uslub, tahliliy yondashuv, vizual elementlar, tezkorlik va interaktivlik hamda sodda til orqali auditoriyaga ishonchli va tushunarli axborot yetkazadi.

3. Raqamli texnologiyalar va media konvergensiyasi

So‘nggi yillarda Turkiyada axborot-kommunikatsiya texnologiyalari infratuzilmasi sezilarli darajada rivojlandi. Elektron hukumat xizmatlarining kengayishi va raqamli platformalarning ommalashuvi ommaviy axborot vositalarining konvergentlashuviga olib keldi (Hürriyet Daily News, 2024). Shunga qaramay, AKT ishlab chiqarish salohiyati Yevropa Ittifoqi mamlakatlariga nisbatan pastligicha qolmoqda.

Turkiya hukumati “2023 strategiyasi” doirasida raqamli texnologiyalarni rivojlantirishga alohida e’tibor qaratmoqda. Raqamli media rivoji televideniye axborot dasturlarini yanada interaktiv va auditoriyaga moslashtirish imkonini bermoqda

Media konvergensiyasi natijasida yangiliklar dasturlari nafaqat televizorda, balki internet, ijtimoiy tarmoqlar va mobil ilovalar orqali ham bir vaqtda tarqatilmoqda. Turkiya telekanallari interaktiv segmentlar, jonli efirlar, sharhlar va izohlar orqali auditoriya bilan bevosita muloqot qilmoqda. Bu jarayon televideniyeining raqamli transformatsiyasini tezlashtirdi va unga yangi auditoriyani jalb qilish imkonini berdi. Shuningdek, raqamli texnologiyalar yordamida media mahsulotlari vizual va interaktiv elementlar bilan boyitilmoqda. Infografikalar, videoreportajlar, xaritalar va animatsiyalar yangiliklarni tushunarli va jalb qiluvchi tarzda yetkazishga xizmat qilmoqda. Natijada, auditoriya televideniye va raqamli platformalar orqali yangiliklarni yanada tez va samarali qabul qiladi.

Turkiya hukumati raqamli texnologiyalarni rivojlantirish va media konvergensiyasini kuchaytirishga alohida e’tibor qaratmoqda. “2023 strategiyasi” doirasida mamlakatda mahalliy raqamli mahsulotlarni ishlab chiqarish va 5G texnologiyasini joriy etish rejalashtirilgan. Bu esa media sanoatining raqamli platformalarga moslashuvi va yangi texnologiyalar yordamida kontentni rivojlantirish imkoniyatlarini kengaytiradi. Umuman olganda, Turkiyada raqamli texnologiyalar va media konvergensiyasi televideniye va boshqa axborot mahsulotlarini tezkor, interaktiv va vizual jihatdan boy qilishga xizmat qiladi. Shu tariqa, televideniye auditoriyaga moslashadi, raqamli transformatsiya jarayonida o‘z mavqeini mustahkamlaydi va yangi texnologiyalar yordamida yangiliklarni yanada keng qamrovli taqdim etadi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, zamonaviy Turkiya telekanallarida axborot dasturlari jamiyat hayotida muhim axborot-kommunikatsiya vositasi bo‘lib qolmoqda. Ularning mazmuni asosan siyosiy, ijtimoiy va xalqaro mavzularga yo‘naltirilgan bo‘lsa, uslubiy jihatdan

rasmiy-axboriy, tahliliy va vizual jihatdan boy shaklda taqdim etiladi. Raqamli texnologiyalar va media konvergentsiyasi axborot dasturlarining tezkorligi va interaktivligini oshirib, ularning auditoriya bilan aloqasini mustahkamlashga xizmat qilmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Yücel, G. (2014). *Is Turkey's digital future compatible with the 2023 targets?* Daily Sabah.
2. Nye, J. S. (2004). *Soft power: The means to success in world politics*. Public Affairs.
3. Ministry of Communications of the Russian Federation. (2012). *Internet development statistics*.
4. Hürriyet Daily News. (2024). *Television still dominates Turkish media landscape*.
5. Radcliffe, D. (2020). *How Turkey has embraced digital media for news: Five trends*. Medium.